

Hässelby – Vällingby stadsdelsförvaltningen

Barn och Ungdoms öppenvård

Liisa Johansson och Gunilla Zaccheus

Föräldrakraft

Ett samverkansprojekt i Hässelby- Vällingby med ekonomiskt stöd från Länsstyrelsen i Stockholms län under tiden 01 12 01 – 03 11 30

Sammanfattning

Denna redovisning är en beskrivning av ett tvåårigt samverkansprojekt mellan socialtjänstens öppenvård för barn och ungdom, närpolisen och fritidsförvaltningens fältassistenter i stadsdelen Hässelby - Vällingby för att utveckla och pröva metoder för gruppbaserat stöd för föräldrar med barn i grundskoleåldern. Syftet är att förebygga missbruk, kriminalitet och annat självdestruktivt beteende hos ungdomarna genom en aktiv föräldrasamverkan. Beskrivningen bygger på fortlöpande anteckningar som vi gjorde under projekttiden från föräldragruppträffar, handledningsträffar och projektgruppens arbetsmöten. Under projektgruppens arbeten förekom både reflektion över de erfarenheter vi gjorde samt planering av projektet som anpassades till gjorda erfarenheter. Medlen för att uppnå projektets syfte är att både mobilisera ett stödjande nätverk runt ungdomar, vars beteende väckt oro hos föräldrar och andra vuxna i deras omgivning och utveckla olika former av föräldrastöd. Projektbeskrivningen utgick från våra egna erfarenheter av tidigare grupparbeten med föräldrar. Tre begrepp är centrala i utvecklingen av projektet: ”föräldraskap”, ”salutogena faktorer” och ”frigörande socialt arbete”. Redovisningen är skriven av en av socialarbetarna och har vuxit fram genom fortlöpande samtal med den andra, vilket medfört att socialarbetarperspektivet på arbetet dominerar. Projektet har haft finansiellt stöd av länsstyrelsen i Stockholms län

Inledning

En torsdagsförmiddag fick Liisa, som då arbetade i Barn och Ungdomsgruppens mottagning, ett telefonsamtal från en skolkurator, i en av högstadieskolorna, där Liisa var kontaktperson. Kuratorn undrade om Liisa kunde komma till skolan. En av eleverna i årskurs åtta hade hotat en klasskamrat med ett vapen. Båda elevernas föräldrar var också kallade till skolan. När Liisa kom till skolan var föräldrarna och närpolisens Christina redan där. Ursprungskonflikten reddes ut och ett konstruktivt samtal utvecklades mellan de båda ungdomarna och deras föräldrar. Det är en av flera händelser som är upprinnelsen till den samverkan som ”Föräldrakraft” bygger på.

Bakgrund

Under våra sammanlagda 40 år som socialarbetare i stadsdelen Hässelby-Vällingby har vi samlat många erfarenheter av att arbeta med föräldrar i grupp. Föräldrarna har oftast varit mammor, många har varit enastående ensamuppföstrare – och försörjare, som inspirerat och delat med sig av sina erfarenheter och livsstrategier. Under årens lopp har vi medverkat i familjeläger, familjeresor, sommarutflykter för familjer, självförsvar för mammor, mammor och barn- middagar och föräldragrupper. Vi har haft få renodlade samtalsgrupper, ofta har vi gjort saker tillsammans med föräldrarna och barnen vilket gett oss nya erfarenheter och kunskaper.

Det har varit naturligt att arbeta tvärfackligt och bjuda in andra som i sin yrkesroll kommer i kontakt med barnen eller ungdomarna. När det gäller ungdomar har vi samarbetat med fältassistent, närpolis skolpersonal och några föreningar

Under år 2000 utvecklade vi ett fördjupat samarbete i ett bostadsområde i stadsdelen Hässelby-Vällingby för att aktivt stödja en grupp 13 – 15 åriga pojkar. I samarbetet ingick deras föräldrar, en speciallärare, en skolkurator, en närpolis, tre fältassistenter och vi två socialarbetare. Vi hade alla glädje och nytta av samarbetet inte minst föräldrarna och ungdomarna, enligt den utvärdering som gjordes. Vi beslöt att söka utvecklingsmedel för att fortsätta arbetet med att förstärka nätverket runt ungdomar och framför allt att bekräfta och stärka föräldrarnas betydelse.

Projektet Föräldrakraft

”Föräldrakraft” är ett samverkansprojekt mellan socialtjänst, fritid och närpolis i Hässelby – Vällingby som beviljats utvecklingsmedel från Länsstyrelsen för tiden 01 12 01 – 03 11 30. Gruppen projektarbetare bestod från början av en närpolis, en fältassistent och två socialarbetare. I förarbetet deltog ytterligare två fältassistenter och två skolkuratorer. Projektet riktar sig till hela stadsdelen, men har mest rört föräldrar till elever i skolorna i Hässelby och Grimsta. Projektet placerades i Barn och Ungdoms öppenvårdssektion. Chefen för öppenvårdssektionen utsågs som projektansvarig. En styrgrupp som bestod av projektansvarig, projektledare och cheferna för Fritiden och Närpolisen träffades fyra gånger under projekttiden. Projektgruppen bestod av en närpolis, en fältassistent från Fritiden och två socialarbetare varav den ena var projektledare. Projektgruppen planerade arbetet tillsammans och deltog som ledare i de olika föräldragrupperna. Projektledaren arbetade heltid i projektet och hennes lön betalades med 50 procent av projektmedel. Den andra socialarbetaren arbetade halvtid i projektet liksom närpolisen och fältassistenten (under det första året).

Målgruppen

Målgruppen är föräldrar till barn i grundskolan som på olika sätt visar sina föräldrar och omgivning att de behöver extra stöd och uppmärksamhet på sin fritid. Det första året vände vi oss till föräldrar med barn i tonåren. Under det andra året utvidgade vi målgruppen till föräldrar i grundskolan. Skälen till detta var att lärare och elevvårdspersonal lyfte fram behoven i de lägre åldrarna. I stadsdelen Hässelby- Vällingby finns fjorton skolor varav åtta har högstadium.

Målet

Målet är att ta tillvara den kraft, som föräldrar kan utveckla tillsammans. Det inflytande, som föräldrar har i förändringsarbetet med ungdomar, som kommer i kontakt med polisen eller oroar föräldrarna, lärare och fältassistenter genom sina val av fritidsaktiviteter är den viktigaste resursen i vårt arbete

Värdegrund

Den värdegrund som projektet utgår från har sin grund i de värderingar som finns i Socialtjänstlagens inledande paragraf. Den stadgar att:

”Samhällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människornas ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet.

Socialtjänsten skall under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupper egna resurser.

Verksamheten skall bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

När åtgärder rör barn skall särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver”

I projektet Föräldrakraft eftersträvar vi förhållningssätt och arbetssätt som är förenliga med demokrati, solidaritet, jämlikhet och aktivt deltagande samt frigörelse och utveckling av mänskliga resurser

Våra tankar kring tre begrepp.

”Föräldraskap”, ”salutogena faktorer” och ”frigörande socialt arbete” är tre nyckelbegrepp som varit vägledande i projektarbetet.

Det är ”föräldraskapet”, att vara förälder och det arbete som föräldrar gör som är utgångspunkten för projektet. Filosofen Ulla Holm har undersökt föräldraarbetet ur ett filosofiskt perspektiv, där hon använder sig av begrepp från Aristoteles dygdeetik. Ulla Holm använder begreppet ”modra” för att beskriva modersarbetet, som avser den omvårdnad och det samspel som ett barn behöver för att växa, må bra och utvecklas. Enligt Ulla Holm är modrandet en mänsklig verksamhet som är könsneutral. Män kan lära sig modra likaväl som kvinnor. Det är en social praktik, som är kulturellt betingad och könsneutral även om den främst har utövats av kvinnor. Modrandet innebär tre uppgifter: att bevara och skydda barnet, befrämja barnets emotionella och intellektuella utveckling och hjälpa barnet till vuxenhet. Kravet att hjälpa barnet att bli vuxen är en förlängning av de två första kraven men främst är det ett krav som sätter barnets socialitet och moral i fokus.. Det är ett krav som lägger tyngdpunkten i att vara lyhörd för barnets önskningar och behov av att ingå i en social gemenskap som fullvärdig och värdefull medlem.. Kravet är att barnet skall finna en mening i sitt liv. Detta i sin tur förutsätter att även modraren/föräldern upplever sitt eget liv som mål i sig, inte som ett tillägg till eller medel för barnets eller någon annans liv. Ulla Holm beskriver

modrakompetens som en praktik med egna handlingsmönster, intressen, väsen, mål, krav, dygder, laster och annan praktisk kunskap. Den kunskapsförmåga som används i modrande är *en tränad känslighet, en lyhördhet för andras behov, önskningar och stämningslägen, en nyanserad och detaljrik varseblivning av komplexa modrasituationer samt förvärvad skicklighet i att göra praktiska slutledningar*. Intuition beskrivs som en uppövad förmåga att handla klokt¹. Aristoteles skriver i sin bok *Den Nikomachiska etiken* att de saker som vi ska lära oss att utföra lär vi oss genom att göra dem. Vi blir husbyggare genom att bygga hus och gitarrspelare genom att spela gitarr, rättrådiga genom att handla rättvist, besinningsfulla genom att vara behärskade och modiga genom att bete oss modigt.² På samma sätt blir vi goda föräldrar för våra barn genom att utöva ett gott föräldraskap. Kärnan i dygdeetiken är att vi måste vinnlägga oss om vår egen karaktär, om vi vill åstadkomma något gott. De väsentliga frågorna gäller hurdan jag är. Vilken sorts karaktär jag har och vilken slags människa jag strävar efter att bli. Den moraliska dygden är, enligt Aristoteles, ett slags karaktärsinställning, som inbegriper föresatser, känsla och handling. Det dygdiga valet innebär att göra den rätta bedömningen och utföra den rätta handlingen på rätt plats och vid rätt tillfälle men också att svara med passande känslor. Den gyllene medelvägen beskriver dygden: ”dygden är en medelväg mellan två laster beroende på överskott eller brist”. En god, aktiv förälder är en medelväg mellan två laster auktoritärt maktutövande och eftergivenhet.

”Kloket” är enligt Aristoteles en disposition att handla i förening med en riktig tanke om vad som är gott och ont för människor i olika sammanhang. Kloketen är enligt Aristoteles en dygd. Gott handlande kräver reflektion och självkännedom. En god karaktär, är inte medfödd. Vi föds med en förmåga att utveckla dygd eller lastbarhet. Om vi har utvecklat en god föräldrakaraktär, har vi förvärvat en känslighet att urskilja och rätt uppfatta de relevanta dragen i en konkret situation. Jag har en kognitiv kompetens som förälder, när min tolkning överensstämmer med en klok förälders tolkning. Vi uppnår det genom att öva och träna oss i uppmärksamhet, i att varsebli situationer adekvat och att handla övervägt och balanserat. Utifrån en föreställning om ett tillräckligt gott föräldraskap *bör* jag göra det jag *gör* tills jag *kan* det jag gör och *blir* det jag gör. Detta resonemang ligger även till grund för de pedagogiska modeller, som vi använder i grupper som vill utveckla sin föräldraförmåga.

¹ Holm, M. Ulla (1993) *Modrande & praxis en feministfilosofisk undersökning* Daidalos

² Aristoteles (1993) *Den Nikomachiska etiken* Daidalos

Våra antaganden utifrån begreppet föräldraskap

En aspekt på föräldraskapet är att det är ett personligt förhållningssätt, som vi föräldrar utvecklar i förhållande till individuella barn. Rollen som förälder är behovsstyrd och förändras med åren och anpassas till barns utveckling. Tonårstiden karaktäriseras av att vara en övergångstid från barndomen till vuxenlivet. Övergången påverkas av inre kroppsliga och känslomässiga krafter och yttre krafter som samspelet mellan kamrater, föräldrar, lärare och samhälle. Det dilemma som föräldrar kan hamna i är att avgöra var gränsen går för vad som räknas till normal tonårsutveckling. Hur vet man som förälder, när ungdomens utveckling är på väg att spåra ur från en normal tonårsprotest till ett asocialt destruktivt beteende.

Tonårsföräldrarnas uppgift i denna fas av föräldraskapet är att göra gränserna mer flexibla för att tillåta en förberedelse för tonåringens utträde ur familjen. En annan aspekt är att föräldraskapet är en social institution och att vi är föräldrar i ett bestämt socialt, kulturellt och historiskt sammanhang. Även om föräldraskapet i Sverige i dag präglas av en individualistisk syn på människan, möter vi många föräldrar som är påverkade av att de har sin egen uppväxt i samhällen med en holistisk syn på människan.

Vi förväntade oss att vår målgrupp är en heterogen grupp med olika behov och förväntningar på Föräldrakraft.

Våra tankar utifrån begreppet salutogen.(hälsofrämjande)

Det är viktigt att uppleva en känsla av sammanhang i det som sker. Känslan av sammanhang, består av tre olika delkomponenter, begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet³. Vår ambition är att med hjälp av föräldragrupper skapa bättre förutsättningar att förstå den situation som man befinner sig i som förälder. Vi vill skapa förutsättningar för föräldrar att tillsammans hitta verktyg och lösningar som gör att de bättre kan hantera olika situationer som uppstår. Framför allt vill vi förmedla att det är meningsfullt att försöka.

Våra tankar utifrån begreppet ”frigörande socialt arbete”

Att få makt över sin livssituation genom att öka sin medvetenhet om hur den situation vi befinner oss i som föräldrar faktiskt ser ut och genom att pröva nya handlingar skapa en

³ Antonovsky, Aaron (1991) *Hälsans mysterium* Natur och Kultur

förändring och ny insikter är en viktig grund för grupparbetet. Som gruppleddare har vi delat med oss av våra egna erfarenheter och tillkortakommanden som föräldrar.

Enligt Stefan Norén kännetecknas ”frigörande socialt arbete” av fyra grundprinciper:

Närhet en nära och personlig relation mellan klient och socialarbetare. Socialarbetaren ska vara lättillgänglig för klienten, det får inte finnas byråkratiska eller administrativa hinder.

Respektfullhet att visa respekt och tillskriva klienten människovärde oavsett situation.

Ömsesidighet klient och socialarbetare träder ur rollerna och möts som människor.

Icke-moraliserande socialarbetaren slår inte ensidigt fast problemet och serverar en lösning.

Istället ses klienten som expert på sin situation och socialarbetaren medverkar till att frigöra dennes resurser.

Åtagande

Projektet åtar sig att ge föräldrar en plats att träffas, lära känna varandra, dela erfarenheter med varandra samt utveckla och stärka sin roll som förälder

Arbetssätt

Kontakt med föräldrar har förmedlats genom skolkuratorer, närpolisen, fältassistenter, socialtjänst, Kvinnocenter i Grimsta (som drivs av en lokal, ideell, mångkulturell kvinnoförening) och på informationsmöten för föräldrar om droger och alkohol samt med broschyrer till föräldrarna ute i skolorna

Under första halvåret ägnade vi mycket tid åt att sprida information om projektet i skolorna och hade hjälp av de två kuratorer som ingick i den grupp som förberedde projektet. Vi arbetade parallellt med en grupp tonåringar och deras föräldrar som vi startat före projektet och med två nystartade grupper.

Föräldrakraft arbetar i huvudsak med grupper men även enskilt föräldrastödande arbete och familjearbete har använts som komplement till grupparbetet. Gruppleddarens roll varierar från att vara igångsättare och skapa förutsättningar för en trygg atmosfär i gruppen och se till att alla får möjlighet att samtala och hitta sina egna lösningar till att vara mer aktivt förmedlande ifråga om föräldrapedagogiska verktyg och rollträning. Gruppernas arbetssätt bestäms utifrån gruppernas behov och önskemål. Var och en av deltagarna uttrycker sina önskemål i en inledningsrunda. Tillsammans har vi sedan bestämt i vilken ordning vi skall arbeta med de olika önskemålen.. Arbetssättet har i några grupper följt dialogen i föräldragruppen och i andra grupper kompletterats med inspiration från några pedagogiska modeller EU Sokrates

dialog, Evelyn Bylunds model och Aktivt föräldraskap. I grupper med en tydlig pedagogisk inriktning har arbetet följts av Föräldrakrafts handledare Evelyn Bylund, som är en psykolog, som vunnit internationellt erkännande för sitt arbete med föräldragrupper.

Varje träff har inletts med en runda, där deltagarna kunnat ta upp känslor och tankar som legat kvar sedan förra gången. Avslutningen är också en runda där var och en ger sin tanke och känsla om innehållet och processen i den just avslutade gruppträffen. Under arbetet gång, har vi blivit mer medvetna om hur betydelsefull en fungerande kommunikation är för våra relationer till andra människor och mellan föräldrar och barn. Vi har därför lagt in olika metoder som visar och tränar en positiv bekräftande kommunikation, som inslag i gruppträffarna

Antalet gruppdeltagare har varierat mellan 3 – 11 personer. Gruppträffarna har varit åtta till tio gånger. Ibland har antalet träffar ökat efter önskemål från föräldrarna. Några föräldrar har deltagit i flera grupper. Gruppträffarna har med ett undantag skett på kvällstid. De flesta grupper har avslutats med en gemensam middag. Varje grupp har avslutats med en skriftlig utvärdering och ibland en muntlig utvärderingsrunda.

Grupperna:

Sammanlagt har 12 grupper startat under projektiden. Vi ger en kortfattad beskrivning av varje grupp.

Föräldragrupp 1

En skolkurator hade sammankallat gruppen föräldrar som var för sig kontaktat henne p.g.a. att de var bekymrade för sina döttrars fritidsvanor med sena utekvällar. Kuratorn var med vid första träffen och introducerade ledarna, de båda socialarbetarna. Tema för samtalen: flickors vänskap och relationsmönster, skolk, ansvar och gränssättning, syskonrivalitet, gängkonflikter, fördomar. Föräldrarna önskade att även flickorna skulle få möjlighet att träffas i grupp med en vuxen ledare. En av fältassistenterna erbjöd sig att leda träffar med flickorna.

Fyra mammor och en pappa deltog. Teckentolk användes av en av föräldrarna.

Föräldragrupp 2

Initiativet kom från en skolkurator som mött föräldrar som var oroade över att deras söner uttryckte främlingsfientliga attityder. Det fanns också en irritation och oro i skolan över pojkarnas attityder och klädsel. Skolkuratoren sammankallade en grupp föräldrar och deltog själv den första gången, då hon överlämnade gruppen till de två ledarna.

Till första mötet kom de föräldrar som tidigare sökt stöd i skolan. Föräldrarna hade på olika sätt försökt påverka sina ungdomars attityder, genom samtal, diskussioner, förbud, konfiskering av kläder och musik o.s.v. De kände inte varandra men hade träffat varandras söner och kunde delge varandra positiva intryck av ungdomarna, som uppträdde på ett trevligt sätt inför kamraternas föräldrar.

De första träffarna ägnades åt att med hjälp av skolkataloger ringa in gruppen och kontakta alla ungdomars föräldrar. Gruppen var under flera veckor öppen och nya föräldrar bjöds in. En del föräldrar bagatelliserade de främlingsfientliga attityderna och visade även förståelse för dem.

Efter fem träffar slöts gruppen och de föräldrar som inte accepterade att söner identifierade sig med främlingsfientlighet fortsatte att träffas.

Föräldrarna utvecklade tillsammans gränser för vad de kunde acceptera. De försökte resonera med sina söner och lyfta fram enskilda vardagliga erfarenheter som kontrast till de generella ideologiska uttalandena. De hade kontakt med varandra mellan träffarna och upplevde att de fick ett större inflytande över hur söner använde sin fritid. De uppmuntrade och gav aktivt stöd till olika fritidssysselsättningar för ungdomarna. Vi gruppledare, som parallellt hade en föräldragrupp med invandrarföräldrar i ett närliggande bostadsområde, som har söner som gick i samma skola önskade att de båda föräldragrupperna skulle träffas och föräldravandra tillsammans. Det fanns ett stort intresse för detta bland invandrarföräldrarna. Det var emellertid bara en svenskfödd förälder som var intresserad.

Sju pappor och åtta mammor deltog

Föräldragrupp 3

Gruppen bildades på initiativ av en förälder som misstänkte ett drogmissbruk hos sin son och hans kamrater. Fältassistenten hade en god kontakt med ungdomarna och föräldragruppen

leddes av fältassistent och polis. Gruppen tonåringar bestod av fyra flickor och fyra pojkar. Föräldraträffarna inleddes med att fältassistenten och ungdomarna bjöd föräldrarna på hemlagad middag. Föräldragruppen blev handlingsinriktad och stod i tät telefonkontakt med varandra och polis och fältassistent. De föräldravandrade tillsammans och kunde på så sätt få en större kontroll över sina ungdomar. De bjöd in en socialsekreterare från Maria ungdom för att få information om droger och avgiftning. Vid ett tillfälle bjöd föräldrarna in socialsekreterare från utredningsgruppen för att anmäla sin oro för sina barns narkotikamissbruk. Detta resulterade i att så gott som alla ungdomarna placerades på behandlingshem.

Gruppen avslutades hösten 2002. Fältassistenten har fortfarande sporadisk kontakt med flera föräldrar. Ett par föräldrar har fortsatt delta i andra föräldragrupper

Sex mammor och två pappor deltog.

Föräldragrupp 4

Föräldrarna anmälde intresse av att delta i en föräldragrupp i oktober 01 i samband med droginformation för årskurs åtta. Gruppen startade i februari nästa år. Syftet var att lyssna på varandras erfarenheter och med hjälp av dialogen utveckla erfarenheterna till kunskap. Gruppen leddes av socialarbetarna, som använde EU Sokrates dialog som en ram för träffarna. Teman uppstod ur de föräldraerfarenheter som fanns i gruppen : T.ex. föräldrars roll, när en ungdom blivit omhändertagen av socialtjänsten samt hur villkoren för barn och ungdomar med särskilda behov kan förbättras. Två föräldrar hade erfarenhet av barn med ADHD symtom. En förälder arbetade som lärare i en skola där resurserna dragits ned för barn med särskilda behov. De tre föräldrarna planerade att tillsammans dokumentera sina erfarenheter. I gruppen skapades en kunskap av de berättade erfarenheterna, som kom att ligga till grund för handling utanför gruppen.

Sex mammor deltog.

Föräldragrupp 5

Vi samarbetade med en internationell kvinnoförening, som startat ett kvinnocenter i ett bostadsområde. Föreningens ordförande bjöd alla mammor i sin dotters klass till en föräldracirkel, som vi fick uppdrag att leda. Syftet var att stärka relationerna mellan föräldrarna och eleverna och därmed skapa bättre villkor i klassrummet för lärarens pedagogiska arbete samt förebygga mobbing. Teman som vi arbetade med var: att hjälpa barn

att stå emot grupptryck, att bära slöja eller stringtrosor, att få tiden att räcka. Hur får jag mitt barn att lyda.

Fem mammor och deras barn deltog.

Föräldragrupp 6

Under våren -02 kontaktades vi av en socialsekreterare på familjevården som var orolig för en femtonårig pojke, som kommit som ensam flykting från Somalia till Sverige. Han var placerad hos en släkting och det fanns en oro för att han umgicks med kamrater som höll på med brottslighet och droger. Den kvinnliga släkting, i vars familj han var placerad, ville komma i kontakt med oss för att få hjälp att nå föräldrarna till hans kamrater. Vi fick kontakt med hans fostermamma/släkting. Med hennes hjälp kontaktade vi de andra föräldrarna. Endast två mammor var intresserade. Den ena var svensk och hon flyttade under sommaren. Den andra fick en inbjudan att delta i den somaliska mammagrupp, som vi startade under hösten -02. Hösten -02 kom den femtonåriga pojkens mamma och syskon till Sverige. Vi fortsatte att ha kontakt och började träffa mamman och syskonen. På så sätt fick vi kontakt med en kvinnlig tolk, som blev intresserad av vårt arbete med föräldragrupper. Hon översatte vårt informationsmaterial om Föräldrakraft och en inbjudan till en föräldragrupp för somaliska mammor med tillgång till kvinnlig tolk som vi skickade ut till föräldrar med barn i skolan och på dagis.

Den kvinna som tagit kontakt med oss liksom tolken informerade muntligt om föräldragruppen. Vi fick också några namn på familjer som var aktuella på Barn och Ungdoms utredningsgrupp.

Den här gruppen mammor var heterogen i fråga om ålder, behov, intressen och motiv för att delta. Några var unga mammor andra erfarna kvinnor med både barn och barnbarn. Förutom de somaliska mammorna, deltog en flerbarnsmamma från Colombia, som deltagit i en av våra tidigare grupper. Hon delade med sig av sina egna erfarenheter av integrationsprocessen i Sverige.

Några av de äldre kvinnorna var intresserade av att skaffa en egen lokal där de kunde träffas och umgås med sina familjer. Där skulle de äldre kvinnorna ta emot skolbarnen, när de kom från skolan. Förutom lokalfrågan, som fick ett stort utrymme, pratade vi om barnuppfostran i Sverige, likheter och skillnader mellan de båda länderna, religion, sagoberättelser, fabler, ordspråk, möten med skola, socialtjänsten och andra myndigheter.

Nio mammor deltog

Föräldragrupp 7 (tonårsgrupp blandad)

Gruppen startade efter misslyckade försök att samla en föräldragrupp kring en grupp tonårspojkar. Gruppen bestod av åtta mammor med tonåringar både flickor och pojkar som upplevde olika problemsituationer. Föräldrarna kämpade med olika problem hos sina ungdomar som missbruk och kriminalitet, självdestruktivt beteende, som att skära sig och självsvält och samarbetsproblem med den andra föräldern som skapade problem för tonåringen. Även i denna grupp deltog en deltagare från en annan grupp som resursperson . Åtta mammor deltog

Föräldragrupp 8 (barn med koncentrationsstörningar)

Den minsta gruppen, som bestod av tre deltagare. Föräldrarna fick en plats och tid att träffas för att byta erfarenheter och tips med varandra.
Tre mammor deltog

Föräldragrupp 9 (Grimsta kvinnocenter)

Gruppen bestod av mammor som regelbundet besökte kvinnocenter. Mammorna var födda i Marocko, Irak och Finland. Alla var utövande muslimer. Tyngdpunkten på samtalen låg på kommunikation, förväntningar på barn i olika åldrar samt erfarenheter av att fostra barn i blandäktenskap. Till en träff kom en tonårsdotter till en av mödrarna för att berätta hur det var att som ung kvinna leva i och med flera kulturer.
Sju mammor deltog

Föräldragrupp 10 (efter information)

Deltagarna hade anmält sig till föräldragruppen efter att ha lyssnat på information om alkohol och droger. Ett par av deltagarna var barndomsvänner andra hade lärt känna varandra, när barnen var små på "Öppna Förskolan" Teman, som gruppen valde att arbeta med var kommunikation, värderingar, regler, flickors behov av att tänja gränser, synen på normbrott,

Vår egen tonårstid jämförd med våra barns. Vi hörsammade föräldrarnas önskemål att öka antalet träffar med två. Efter avslutningen bestämde gruppen att fortsätta träffas en kväll i veckan och motionsvandrade .

Åtta mammor deltog

Föräldragrupp 11 (främlingsfientlighet)

En föräldragrupp som leddes av närpolis och fältassistent. Några av deltagarna från den första gruppen återkom.

Föräldragrupp 12 (mammor som lever under påverkan av hederskultur)

Kärnan i föräldragruppen består av tre mammor vars tonårsdöttrar umgås med varandra på fritiden. Flickorna utgör en grupp i ett stort nätverk av bekanta.. Mammorna kommer från Mellanöstern. Två är muslimer och lever frånskilda. Den tredje är kristen och gift Oskuld, heder, skam och rykte är betydelsefulla och värdeladdade begrepp för mödrarna och för deras döttrar Mammorna är oroliga, när döttrarna far in till stan och umgås med för föräldrarna okända kamrater. Även en fältassistent har uttryckt oro över att flickorna umgås med äldre killar. En av mammorna deltog i en av våra grupper på kvinnocentret och det var hennes dotter som spontant kom och berättade om de svårigheter och det dubbelliv som följer av att leva i flera kulturer. En annan mamma deltog tidigare i en föräldragrupp utifrån sin sons behov och tog kontakt med oss för att få hjälp att starta en grupp tillsammans med dotterns kamraters föräldrar.

Vi inledde gruppen med att göra en kryssningsresa till Åbo under en helg. Syftet var att lära känna varandra och att mammorna och döttrarna skulle ha *roligt tillsammans*.

Flickorna valde att bjuda in ytterligare tre flickor till gruppen. Mammorna till två av dessa flickor var intresserade av att delta i föräldragruppen. Föräldragruppen bestod av fem mammor och ungdomsgruppen av sex flickor i årskurs sju och åtta. Vi träffade flickorna en kväll i veckan. De var hungriga, när de kom och vi inledde träffarna med att äta pizza eller smörgås. Vi pratade om ämnen som var aktuella för flickorna som kärlek, vänskap, rädsla, familjenormer våld, rasism, matstörningar heder, familj, ilska och raseri Vi gjorde rollspel och tränade ilskekontroll, självhävande, sociala färdigheter, kreativitet , förnuft och självständighet. Vi har också sett film tillsammans som berört aktuella ämnen.

Mammorna träffade vi en kväll i månaden. De diskuterade sina olika förhållningssätt till sina barn, regler och tider. Hur de kan stödja varandra i föräldraarbetet. Och se och bekräfta de små förändringarna hos sina döttrar.

Verklighet vi mött

Vi har mött föräldrar

- med tidsbrist
- med upplevelsen av att vara i ett korstryck av krav
- med svårigheter att komma in på arbetsmarknaden och få möjlighet att försörja sina barn
- med upplevelser av osäkerhet i föräldrarollen
- med komplicerade relationer till den andra föräldern
- med barn som har inlärnings-och koncentrationssvårigheter och har svårt att få sina speciella behov tillgodosedda i skolan.
- med svårigheter att handskas med sina ungdomars värderingar och attityder
- med osäkerhet om vad det svenska samhället kräver, vilka normer som ungdomarna förväntas anpassa sig till
- med upplevelsen av att det som invandrare är mycket svårt att komma i kontakt med etniskt svenska föräldrar

.Vi har också fått insikt i att barn och ungdomar i dag växer upp i ett ojämlikt samhälle, där skillnaden mellan föräldrars ekonomiska resurser och därmed sammanhängande förutsättningar att möta sina ungdomars behov är stor mellan olika bostadsområden. Det har ekonomiskt blivit svårare att vara ensamstående mamma med lön som t.ex lärare, undersköterska, butiksanställd. Dessutom har många flyktningfamiljer som flyttad till Sverige under 90-talet fortfarande en dålig förankring på arbetsmarknaden och i socialförsäkringssystemet

Vi har mött föräldrar

- som vill sina barns och ungdomars bästa
- som kämpar för sina barn
- som känt igen sig i varandras erfarenheter
- som gett varandra erkännande och stöd

- som kunnat acceptera att det inte finns några perfekta föräldrar och att lagom är bäst.

Våra reflektioner

Synen och utformningen av föräldraskapet är påverkat av samhälle och kultur. Vi har olika erfarenheter och värderingar som har att göra med klass, kön, etnicitet, sexualitet och ålder. Det är genom våra kulturer vi finner olika lösningar på viktiga existentiella frågor och sociala problem. Vi lär oss vår kultur genom uppfostran. Genom nya erfarenheter och möten med andra kulturer kan vår ursprungskultur förändras för att anpassas till en ny tolkning av verkligheten. Det har ibland varit en utmaning att se familjen och världen ur olika perspektiv utan att förlora sitt eget ur sikte. Det har tydligt framgått av föräldraerfarenheterna, som berättats i de olika grupperna att föräldraskapet inte är könsneutralt. Hur män och kvinnor utformar sitt föräldraskap påverkas av den könsmaktsordning som råder i samhället. Våra normer och värderingar om föräldraskapet är heller inte könsneutrala utan män och kvinnor möter fortfarande olika krav och förväntningar från det omgivande samhället på sin roll som förälder. Krav och förväntningar som accepteras och införlivas i den egna föräldrarollen eller möts med ambivalens eller med aktivt motstånd.

Kanske finns det en kvinnlig tolkning och utformning av föräldrarollen, som bidrar till att mammor lättare känner igen sina egna föräldraerfarenheter i varandras erfarenheter. Att vi mött så många fler mammor än pappor i våra olika föräldragrupper behöver inte betyda att föräldraarbetet är viktigare för mammor än för pappor. Men kanske har mammor lättare för att känna sig otillräckliga och ställa höga krav på sig själv som förälder.

Det kan vara upplägget, utformningen och innehållet i träffarna som appellerat mer till mammor än pappor. Att vi själva är mammor kan också spela en roll.

Samverkan

Samverkan mellan skola, polis, fritid och socialtjänst är i stadsdelen Hässelby- Vällingby institutionaliserad i samverkansgrupper. Det var i en sådan grupp som vi projektarbetare hade lärt känna varandra och börjat samarbeta. Trots skillnader i uppdrag och olika organisationstillhörigheter upplevde vi samarbetet i projektgruppen som lätt och konfliktfritt. Vi delade människo – och samhällssyn. Det var naturligt för oss att dela med oss av våra egna erfarenheter som föräldrar.. Tillsammans har vi ”modrat” fjorton barn. Tre av oss bor i Hässelby och en har dessutom själv vuxit upp här. Vi hade möjligheter att arbeta kvällstid.

Våra arbetsplatser låg under det första projektåret samlade runt samma förortstorg. Vårt arbete byggde på kollegial jämlikhet, goda sociala relationer, respekt för varandras skilda kompetens och olikhet. Det är skillnaderna som varit berikande

Vi fick också mycket hjälp av vår handledare psykolog Evelyn Bylund, som ägnade den första tiden med oss till att undersöka våra olika personlighetsprofiler och visa hur vi på bästa sätt kunde komplettera varandra. Hur vi skulle utnyttja våra styrkor och handskas med våra svagheter. Vi ägnade också tid till att förstå och konstruktivt använda de gruppdynamiska processerna i vår arbetsgrupp.

Det fanns ett starkt personligt engagemang i projektet och dess syfte att stärka föräldrarna och arbeta för ungdomarnas bästa hos oss alla fyra. Till att börja med sammanföll det med det yrkesmässiga engagemanget. När vi utvidgade målgruppen till att omfatta barn på låg- och mellanstadiet upplevde närpolisen en konflikt mellan sitt personliga engagemang i föräldrarna och sitt uppdrag som polis. Hon var den av oss som starkast arbetade för att förankra projektet i den egna organisationen och få fler närpoliser aktiva som gruppleddare.

För fältassistenten uppstod problem, när fältverksamheten lades ut på entreprenad efter dryga halva projekttiden. Hennes arbetsuppgifter förändrades och det fanns inte längre möjlighet att arbeta långsiktigt med föräldrar. Detta problem löstes genom att hon liksom närpolisen bjöds in som resursperson och informatör till grupperna vid behov.

För oss socialarbetare var arbetet med såväl samverkan som föräldragrupper en naturlig del av vårt yrkesverksamhet. I slutet av projektiden påbörjades en organisationsförändring som medförde att samverkan och det förebyggande arbetet överfördes till öppenvårdens familj- och rådgivningsgrupp, där vi arbetar

Handledning

Vår handledare Evelyn Bylund var viktig för oss i utvecklingen av projektet och gav oss goda förutsättningar för att arbeta tillsammans. Hon gav oss positiv bekräftelse och delade generöst med sig av sina kunskaper och erfarenheter av att leda föräldragrupper och grupper med ungdomar i Sverige, England, Spanien och USA. Bl.a. fick vi manuskriptet till en ännu inte utgiven bok, där hon beskriver sin arbetsmodell.

Hur skall vi arbeta? Enligt självhjälpmodellen eller föräldrautvecklingsmodellen?

Vi utgick i vårt föräldragrupsarbete från en självhjälpmodell, där föräldrarnas egna erfarenheten är en källa till kunskap.

Vår handledare använde sig av en pedagogisk modell som syftade till att utveckla varje deltagares föräldraarbete. Vi har under handledningens gång använt oss av båda modellerna. Vi formulerade målet för varje grupp tillsammans med deltagarna. I några grupper fungerade vi som igångsättare med ansvar för att gruppen arbetade med vad den bestämt. Andra grupper efterfrågade olika pedagogiska verktyg för att utveckla sitt föräldraarbete. I det senare fallet använde vi oss av Evelyns pedagogiska modell eller Aktivt föräldraskaps arbetsmaterial. En av projektarbetarna utbildade sig i ”Active parenting” under projektiden

Vad tyckte föräldrarna? En sammanfattning av utvärderingarna efter varje avslutad grupp.

Efter varje avslutad grupp gjordes en skriftlig utvärdering genom att deltagarna svarade på åtta frågor(bilaga 2). Ibland gjordes också en muntlig utvärdering som en avslutningsrunda.

Vi citerar några av svaren som till sitt innehåll är representativa för flera deltagares svar. De flesta deltagarna tyckte att träffarnas största betydelse var att få möta andra föräldrars erfarenheter och upplevelser: *Att få ta del av flera perspektiv och synsätt. --- att slippa känna mig ensam och misslyckad att få proportion på de egna problemen,--- att både få ge och ta emot stöd,----att kunna hjälpa varandra och göra svåra saker tillsammans,--- att våga be om hjälp,---- att både lyssna på andras erfarenheter och själv bli lyssnad på,---- att känna gemenskapen och få inspiration att orka,---- att vi alla sitter i samma båt,---- tillsammans blev vi så kreativa och modiga. Att ha fått nya idéer och pedagogiska verktyg för att handskas med svåra situationer framhölls som något positivt*
--- att få nya idéer och hjälp att ta mig ur fastlåsta positioner,---- att lära mig förhandla med min tonåring, att våga sätta gränser och orka stå på mig, ,--- att få många tips och idéer om hur olika problem kan lösas,

men också själva omhändertagandet och det känslomässiga klimatet i gruppen framhölls som viktigt:

att få bli omhändertagen efter jobbet med goda smörgåsar och kaffe,---- att få utvecklas som förälder och känna att jag duger, att få visa känslor att både få skratta och våga gråta.

De flesta deltagare var nöjda med uppläggningsen av träffarna och framhöll : *att det var bra att det fanns smörgås, frukt och godis, att vi tillsammans bestämde innehållet i träffarna och ägnade oss åt det som upplevdes som mest angeläget, att alla fick tillräckligt utrymme att prata och att ledarna ansvarade för att vi höll oss inom ramarna. --- att det finns en struktur men att vi är flexibla inom den.* Några deltagare i den somaliska gruppen tyckte att vi skulle ha arbetat mer målinriktat med lokalfrågan. Några i den gruppen var också kritiska till att det inte var en blandad grupp. De flesta deltagarna i den gruppen uppskattade tolkens medverkan då den underlättade deltagandet för flera.

Alla deltagare uppskattade fältassistentens och polisens medverkan och önskade att de hade medverkat i större utsträckning under det andra året.

Synpunkterna på antalet träffar och tiden för träffarna var att vi skulle kunna fortsätta en längre tid.

Flera deltagare önskade att träffarna skulle pågå under två terminer. Några upplevde att vi slutade, när deltagarna börjat känna varandra. Sju deltagare valde att delta i två grupper.

Deltagarna i en grupp fortsatte att träffas för att motionsgå.

På frågan ”om du saknat något” kom flera svar i den somaliska gruppen att de önskat att vi arbetat mer med lokalfrågan. Även gruppen föräldrar, som oroades av sina söners främlingsfientliga attityder önskade en tydligare gemensam målformulering från början, som föräldrar som kontaktades senare, kunnat ta ställning till.

Svaren övertygade oss att det är viktigt att skapa möjligheter för föräldrar att träffas och få möjlighet att tillsammans reflektera över sina erfarenheter av olika föräldrasituationer med både förnuft och känsla. Utvärderingarna påverkade processen i projektarbetet på så sätt att vi försökte göra mera av det som fungerade bra enligt svaren i utvärderingen och ändra på det som inte fungerade. Utvärderingen påverkade oss att mer noggrant och tydligt formulera

målen för gruppens arbete samt att vi som ledare turades om att ha huvudansvar i stället för att dela ansvaret i varje grupp. Utvärderingen hjälpte oss också att hålla fast vid den dagordning som gruppen gjort.

Antal deltagare i föräldragrupperna fördelade på födelseland och kön

Till och med 03 11 30 har 8 pappor och 61 mammor deltagit i någon av Föräldrakrafts grupper. Några mammor har deltagit i flera grupper. Föräldrarna är födda och uppvuxna i följande länder Sverige (30) Finland(7) Somalia(7), Iran(6), Marocko(4), Chile(4), Colombia(2), Kongo(2) Tunisien, Thailand, Spanien, Vietnam, Pakistan, Island och Polen vardera 1